
Roditeljsko pravo ili segregacija?: “dvije škole pod jednim krovom” pred dva suda u dva kantona

Aleksandra Ivanković

1. Uvodna razmatranja

Prije više od tri godine¹ pisala sam na temu skandalozne prakse po kojoj se, evo, dvadeset i jednu godinu od završetka rata u Bosni i Hercegovini, djeca i dalje odvajaju na “naše” i “njihove”. Onda se, u skladu s tim, obrazuju po “našem” ili “njihovom” obrazovnom programu. I na “našem” ili “njihovom” jeziku uče “našu” ili “njihovu” istoriju. A sve to protivno zdravom razumu i međunarodnom pravu, ali u skladu sa zakonom.

Tom prilikom, prije više od tri godine, vjerujem da sam izložila prilično ubjedljive argumente u prilog tezi da je razdvajanje djece po etničkom principu ne samo pogrešno, nego je i u suprotnosti sa elementarnim pravima djeteta, Ustavom Bosne i Hercegovine i brojnim odredbama međunarodnih konvencija koje garantuju ljudska prava. Dopada mi se vjerovati da su ti moji argumenti našli put do sudije Vrhovnog suda Federacije BiH, koji je u avgustu 2014. stao na stranu djece, na stranu ljudskih prava i zdravog razuma, potvrdivši da je organizovanjem nastave na osnovu segregacije djece po etničkoj osnovi došlo do diskriminacije, te naložio Hercegovačko-neretvanskom kantonu da prestane s praksom segregacije učenika i obezbijedi uspostavljanje jedinstvenih multikulturnih i multietničkih škola².

No, evo, od tada je već druga školska godina u punom jeku, a od izvršenja presude ni slova ni glasa.

Ako je vjerovati pisanjima medija, tuženo ministarstvo ne zna kako da izvrši pomenutu presudu, dok federalno ministarstvo, iako, izgleda, zna kako da riješi problem, “nema mehanizme niti poluge kojima može utjecati na taj proces i usmjeravati ga”³. Ova tvrdnja nadležnih iznenađuje budući da su diskriminatorne škole u Bosni i Hercegovini ipak izuzetak, a ne pravilo. Teško se onda ne zapitati kako to teče nastava u drugim školama koje ne dijele krov sa drugima?

¹ Vidjeti Aleksandra Ivanković-Tamamović, *Nastavak diskriminacije pravosudnim sredstvima: logičke akrobacije i apsurdni drugostepene sudske odluke u predmetu “Dvije škole pod jednim krovom”* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2013) <http://www.analitika.ba/bs/publikacije/komentar-na-negativno-rjesenje-suda-u-predmetu-dvije-skole-pod-jednim-krovom> (stranica posjećena 15. 1. 2017).

² Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, Presuda br. 58 0 Ps 085653 13 Rev, 29. 8. 2014. http://www.vasaprava.org/wp-content/uploads/downloads/2014/11/Vrhovni-sud-Federacije-BiH-odluka-po-reviziji-dvije-%C5%A1kole-pod-jednim-krovom_01.pdf (stranica posjećena 13. 1. 2017).

³ Izjava federalnog ministra nauke i obrazovanja iz novembra 2014. “Ukidaju se dvije škole pod jednim krovom?!” 4. 11. 2014. <http://www.hronika.ba/aktulano/aktualno-bih/ukidaju-se-dvije-%C5%A1kole-pod-jednim-krovom.html#> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

U ovom pogledu, bilo bi dobro podsjetiti se da nadležna ministarstva niti treba da otkrivaju toplu vodu, niti da idu na kraj svijeta po znanje o tome kako objediniti djecu u razjedinjenim školama. Naime, još od 2001. godine, dakle već više od 15 godina, u Brčkom, u kojem su do tada postojale segregirane škole, nastava je objedinjena. Iskustva iz Brčkog su, bar što se objedinjavanja škola tiče, bila dosta pozitivna i, štaviše, čini se da i roditelji, i nastavnici, a i djeca preferiraju inkluziju nad segregacijom koja vlada u ostatku zemlje⁴.

No, umjesto da se odvojene škole ukidaju, vlasti nastoje da diskriminaciju prošire i na druge škole. Tako se, korak po korak, još više udaljavamo od jednakosti u obrazovanju, što se vidi, npr., iz aktivnosti Vlade Srednjobosanskog kantona, koja je u ljeto 2016. godine pokušala da podijeli učenike u Jajcu.⁵

2. Šta je diskriminacija u Čapljini, roditeljsko je pravo u Travniku

No, bez obzira na inicijalni pravosudni uspjeh u borbi protiv segregacije u obrazovanju, u proljeće 2015. godine, po istovjetnoj tužbi "Vaših prava", ovaj put usmjerenoj protiv segregacije u školama u Travniku, Općinski sud u Travniku donosi presudu u kojoj tvrdi da tužilac "nije uspio dokazati diskriminaciju". Postavlja se pitanje kako to tužilac nije uspio da dokaže diskriminaciju, koju su UN-ov Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije⁶, UN-ov Komitet za prava djeteta⁷ i Komesar za ljudska prava Savjeta Evrope⁸ vidjeli iz aviona? Pritom, treba podsjetiti da instrumenti koje ova tri tijela nadgledaju – Konvencija za eliminaciju rasne diskriminacije, Konvencija o pravima djeteta i Evropska konvencija o ljudskim pravima – ne samo da su ratifikovane od strane Bosne i Hercegovine, nego su integrisane u Ustav.

⁴ Vidjeti, na primjer, Valery Perry, "Školske ograde – Izazovi reforme obrazovanja u Bosni i Hercegovini", Puls demokratije, 24. 8. 2009. <http://pulsdemokratije.org.ba/index.php?id=1699&l=bs> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

⁵ U ljeto 2016. godine Vlada Srednjobosanskog kantona je donijela odluku da se u Jajcu izgradi još jedna srednja škola kako bi se stekli uslovi da se obrazovanje srednjoškolaca podijeli po etničkom principu. Ipak, čini se da su sami učenici znali bolje od izabranih političara, te su se sami pobunili protiv odluke vlade i bar jednom pokazali da se i u Bosni i Hercegovini aktivizam ponekad isplati. Vidjeti, na primjer: "Mladi pobijedili sistem: U Jajcu neće biti odvojenih škola!", *Dnevni avaz*, 14. 8. 2016. <http://www.avaz.ba/clanak/250153/mladi-pobijedili-sistem-u-jajcu-nece-bit-odvojenih-skola?url=clanak/250153/mladi-pobijedili-sistem-u-jajcu-nece-bit-odvojenih-skola#sthash=85N40YCM.dpuf> (stranica posjećena 12. 1. 2017).

⁶ UN-ov Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije, Izvještaj od 23. septembra 2010. godine dostupan na engleskom, francuskom, španskom, arapskom i kineskom – Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Consideration of Reports Submitted by States Parties under Article 9 of the Convention: Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD/C/BIH/CO/7-8 (Committee on the Elimination of Racial Discrimination, 23. 9. 2010). http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2fC%2fBIH%2fCO%2f7-8&Lang=en (stranica posjećena 13. 1. 2017).

⁷ Komitet za prava djeteta, Izvještaj od septembra 2005. godine, dostupan na engleskom, francuskom i španskom – Committee on the Rights of the Child, Consideration of Reports Submitted by States Parties under Article 44 of the Convention Concluding Observations: Bosnia and Herzegovina, UN Doc br. CRC/C/15/Add.26021 (Committee on the Rights of the Child, septembar 2005). http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2f15%2fAdd.260&Lang=en (stranica posjećena 13. 1. 2017).

⁸ Vidjeti izvještaj Tomasa Hamamberga, komesara Savjeta Evrope za ljudska prava – Commissioner for Human Rights, Report by Thomas Hammarberg, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, Following his visit to Bosnia and Herzegovina on 27-30 November 2010 (Strasbourg: Commissioner for Human Rights, 29. 3. 2011). https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1766837&Site=CommDH&BackColorInternet=FEC65B&BackColorIntranet=FEC65B&BackColorLogged=FFC679&direct=true#P141_31386 (stranica posjećena 13. 1. 2017).

Općinski sud u Travniku kaže da je razlika u tuženom. Naime, u Mostaru i Čapljini su tužene škole, pa su one možda diskriminisale. Dočim, u Travniku je tuženo ministarstvo, koje, eto, ne diskriminiše, mada djeca u školama pod njegovom nadležnošću idu u odvojene škole. Ipak, to nije do ministarstva nego do škola. A ministarstvo veli da se problem dvaju škola pod jednim krovom valja rješavati korak po korak⁹. Bilo bi, ipak, zanimljivo vidjeti kakvi su to koraci koje ministarstvo planira budući da i rješavanje problema korak po korak zahtijeva neku akciju u pozitivnom pravcu, a već vidjesmo da se vlada tog istog kantona opredijelila da segregaciju proširuje, umjesto da je ukida.

Općinski sud u Travniku, dalje, kaže da je poštivanje prava na obrazovanje djece na maternjem jeziku, te prava roditelja na izbor nastavnih planova i programa na kojima će se obrazovati njihova djeca dio Konvencije o pravima djeteta, prema kojoj će obrazovanje biti usmjereno na “razvoj poštovanja djetetovih roditelja, njegovog ili njenog kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti zemlje u kojoj živi i zemlje iz koje potiče i civilizacija drugačijih od njegove”¹⁰. Pri donošenju ovakvog zaključka sud je ohrabren od udruženja roditelja učenika, koji su se pojavili u postupku u svojstvu umješaka na strani tuženog ministarstva, a pod uslovima rezervisanim za umješake na strani tužioca. Ovo je samo po sebi sporno budući da je učešće umješaka u antidiskriminacionim postupcima pažljivo kreirano kako bi se odrazilo na naročito osjetljiv položaj tuženog u ovakvim postupcima te nepažljivo primjenjivanje povoljnijih odredaba i na tuženog može da dovede do opasnog disbalansa u pogledu položaja stranaka u postupku.¹¹ A iz spornog postupka uslijedio je i sporan zaključak da je postojeći plan i program, pored toga što je u skladu sa roditeljskom voljom, navodno, u skladu i s Konvencijom.

Obećala sam sebi da neću ulaziti u diskusiju oko različitosti bosanskohercegovačkih jezika (sva tri i, kolatelarno, crnogorskog). Ipak, različitost jezika i konsekvantno insistiranje roditelja i inih da djeca dobijaju obrazovanje na maternjem jeziku osnovni je argumenat koji se koristi za zadržavanje odvojenih škola kojima su samo krovovi zajednički. Stoga je tema jezika proverbijalni slon u staklarskoj radnji i neophodno je da se, makar i na margini, s njom uhvati ukoštac. Jer različitost jezika, čini se, leži u osnovi segregacije u obrazovanju i nastojanja da se pervertovanjem zaštite ljudskih prava iz Konvencije o pravima djeteta opravda perpetuacija diskriminacije.

Sama ne mogu da ne primijetim da sve te jezike bez ikakvih teškoća razumijem, govorim i pišem, a ponekad se i zabavim, te naučim nešto novo (tako sam nedavno naučila da se osjećaj na crnogorskom kaže ošćaj, ali sam otad u nedomici da li se pravilno kaže šjutra ili šutra). Neprijatno mi je da, kad pišem CV, navedem svaki odvojeno, jednako kao što ne navodim da govorim engleski, američki, australijski, novozelandski i južnoafrički. Ili francuski, valonski, kvebečki i ženevski. Kako nisam lingvista, ne bih se upuštala u dokazivanje jednakosti i različitosti između navedenih tri do trinaest jezika, ali sudeći po skorašnjim tvrdnjama lingvista sa različitim pasošima koji su se okupili da upravo na ovu temu

⁹ Izjava ministarke obrazovanja Srednjobosanskog kantona, april 2016. “Katica Čerkez: Problem “dvije škole pod jednim krovom” treba rješavati korak po korak”, *Faktor.ba*, 4. 4. 2016. <http://www.faktor.ba/vijest/katica-cerkez-problem-dvije-skole-pod-jednim-krovom-treba-rjesavati-korak-po-korak-foto-192746> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

¹⁰ “Konvencija o pravima djeteta”, član 29, st. 1(c). https://www.unicef.org/bih/ba/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf (stranica posjećena 14. 1. 2017).

¹¹ Više o ulozi stranaka u antidiskriminacionim postupcima vidjeti u izvještaju: Mario Reljanović, Dženana Radončić, Aida Malkić, Midhat Izmirlija i Edin Hodžić, *Kvadratura antidiskriminacijskog trougla u BiH: zakonski okvir, politike i prakse 2012–2016* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2016). http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/kvadratura_antidiskriminacijskog_trougla_a4_web.pdf (stranica posjećena 13. 1. 2017).

diskutuju, ipak se, bar na ovim “našim” prostorima, radi o jednom jeziku.¹² Ali, ako prihvatimo istost jezika, onda se više niko ne može pozivati na pravo djeteta na obrazovanje na sopstvenom i stvoriti situaciju u kojoj je lakše opravdati podjelu djece samo na etničkoj osnovi.

Ipak, ostavimo li diskusiju oko istosti jezika po strani i, čak, prihvatimo li da se priloška odredba za mjesto drugačije kaže na nekom od ova sadašnja četiri jezika, niko ne može da porekne da se nastava iz matematike ili, na primjer, engleskog, može nesmetano pratiti na jeziku onog drugog naroda. Istorija bi, valjda, trebala da bude nauka, zvala se historija ili povijest, pa time i ne bi trebala da se razlikuje od jednog do drugog jezika mnogo, osim u imenu, jednako kao i geografija ili zemljopis.

Zanemarimo li diskusiju oko istosti jezika, historije/istorije/povijesti i geografije/zemljopisa, činjenica je da je tijelo koje je jedino nadležno da autoritativno tumači Konvenciju o pravima djeteta – Komitet Ujedinjenih nacija o pravima djeteta – još 2012. godine, prilikom razmatranja periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine, izrazio zabrinutost što “diskriminacija u kontekstu obrazovanja nastavlja da prevladava, uključujući, u vezi sa nastavljanjem prakse ‘dvije škole pod jednim krovom’, i politike jednoetničkih škola u državi ugovornici, gdje su razredi odvojeni na osnovu etničkog porijekla”. U skladu s tim, Komitet je pozvao državu da “odmah okonča segregaciju djece u školama na osnovu etničkog porijekla tako što će prekinuti praksu ‘dvije škole pod jednim krovom’ i jednoetničkih škola, te će s tim u vezi obezbijediti adekvatne mjere podrške i valjano obučeno nastavno osoblje, koje će omogućiti etničku raznolikost i integraciju u školama”.¹³

Dakle, tijelo koje tumači odredbe konvencije i kojem je kao takvom povjeren zadatak da nadgleda kako države članice poštuju konvenciju je utvrdilo da je ta praksa u suprotnosti sa opštim principima Konvencije o pravima djeteta iz članova 2¹⁴, 3¹⁵, 6¹⁶ i 12¹⁷ Konvencije, te da se, u skladu s tim, roditelji (a ni sudovi, niti ministarstvo) ne mogu pozivati na prava iz člana 29 iste konvencije. Ipak, travnički je

¹² Po abecednom redu i bez prejudiciranja značaja, starosti ili vjerodostojnosti bilo kojeg od jezika:

Za izvor na bosanskom vidjeti: “Lingvisti iznijeli dokaze da su bosanski, hrvatski i srpski jedan isti jezik”, *Dnevni avaz*, 23. 10. 2016. <http://www.avaz.ba/clanak/259102/lingvisti-iznijeli-dokaze-da-su-bosanski-hrvatski-i-srpski-jedan-isti-jezik?url=clanak/259102/lingvisti-iznijeli-dokaze-da-su-bosanski-hrvatski-i-srpski-jedan-isti-jezik#sthash.ah5muCRL.dpuf> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

Za izvor na crnogorskom vidjeti bilo koji od ostalih izvora budući da se čini da nijedan crnogorski medij vijest nije prenio. Za izvor na hrvatskom vidjeti: “Lingvisti tvrde: Hrvatski, srpski, bosanski i crnogorski su jedan jezik”, *Index.hr*, 9. 10. 2016. <http://www.index.hr/black/clanak/lingvisti-tvrde-hrvatski-srpski-bosanski-i-crnogorski-su-isti-jezik/924570.aspx> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

Za izvor na srpskom vidjeti: “Lingvisti složni: Srpski, hrvatski, bosanski, crnogorski – to je jedan jezik!”, *Alo.rs*, 9. 10. 2016. <http://www.alo.rs/srpski-hrvatski-bosanski-crnogorski-to-je-jedan-jezik/75374> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

¹³ UN-ov Komitet o pravima djeteta, Zaključna razmatranja o konsolidovanim periodičnim izvještajima Bosne i Hercegovine, usvojen na šezdeset prvoj sjednici Komiteta (od 17. septembra do 5. oktobra 2012). Committee on the Rights of the Child, Concluding Observations on the Consolidated Second to Fourth Periodic Reports of Bosnia and Herzegovina, Adopted by the Committee at its Sixty-First Session (17 September–5 October 2012), UN Doc CRC/C/BIH/CO/2-4 (Committee on the Rights of the Child, 29. 11. 2012), str. 29 i 30. Dostupno na engleskom, francuskom, španskom, arapskom, ruskom i kineskom na: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fBIH%2fCO%2f2-4&Lang=en (stranica posjećena 13. 1. 2017).

¹⁴ Kojim se garantuje zabrana diskriminacije.

¹⁵ Koji državi nameće obavezu donošenja odluka imajući u vidu najbolji interes djeteta, te prava i obaveze roditelja.

¹⁶ Koji garantuje pravo djeteta na život i razvoj.

¹⁷ Koji uvodi obavezu da se pri donošenju odluka u obzir uzme i mišljenje djeteta.

sud upravo pozivanjem na član 29 Konvencije našao da roditelji imaju pravo da odluče da im se djeca školuju u odvojenim školama, jer roditelji, kao vlasnici djece, imaju pravo da odluče kako će im se djeca dogmatizovati. Presuda je, po žalbi “Vaših prava”, pred kantonalnim sudom. Živi bili pa vidjeli.

3. (Novi) pogled na roditeljska prava

Diskusija o suverenitetu roditelja nad djecom nije nova i nije ograničena na segregaciju u obrazovanju. U skorije vrijeme smo bili svjedoci globalne diskusije o pravu roditelja da djecu ne vakcinišu¹⁸, regionalne diskusije o opravdanosti batine i njenom rajskom porijeklu¹⁹ i nezainteresovanosti nadležnih za fenomen nasilja nad djecom²⁰. Bez obzira na argumente u ovim i inim diskusijama, jedno je, čini se, jasno. Ma kako da su roditelji odgovorni za dobrobit djece, ta njihova odgovornost ne korespondira pravu da sa djetetom rade šta žele. Ili, prevedeno na bosanski/crnogorski/hrvatski/srpski, za staru roditeljsku prijetnju “na ovaj svijet sam te donio/donijela, pa ću te sa njega i odnijeti” više nema mjesta u roditeljskoj teoriji i praksi.

Zapravo, svježa interpretacija prava na obrazovanje i odrednica pravca u kojem će se tumačenje zabrane diskriminacije u obrazovanju razvijati u teoriji i praksi ljudskih prava može se vidjeti u skorašnjem Opštem komentaru br. 4 Komiteta Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom. Ovaj komentar, usvojen u avgustu 2016. godine, kaže da se

“ekskluzija (se) dešava kada su učenici neposredno ili posredno spriječeni ili im je uskraćen pristup obrazovanju u bilo kojem obliku. Segregacija se dešava kada se obrazovanje [...] pruža u odvojenim sredinama napravljenim ili korišćenim u skladu sa razlikama [...], u izolaciji od [drugih] učenika. Integracija je proces smještanja [učenika] u regularne obrazovne ustanove, dok god se mogu prilagoditi standardnim zahtjevima takvih ustanova. Inkluzija uključuje proces systemske reforme, koja otjelovljuje promjene i modifikacije u sadržaju, pristupima, strukturi i strategijama u obrazovanju kako bi se prevazišle prepreke sa vizijom da služi svim učenicima određenog uzrasta na ravnopravno i participativno iskustvo u učenju u uslovima koji najbolje

¹⁸ Pokret čak ima svoju stranicu na Wikipediji. Vidi opširnu diskusiju na engleskom na: https://en.wikipedia.org/wiki/Vaccine_controversies (stranica posjećena 13. 1. 2017). Dostupno i na spskohrvatskom/хрватскокрпском (sic!): https://sh.wikipedia.org/wiki/Kontroverze_oko_vakcinacije (stranica posjećena 13. 1. 2017). Za razloge protiv vakcina vidjeti, na primjer, Vaccine Resistance Movement na: <http://vaccineresistancemovement.org/> (stranica posjećena 13. 1. 2017). Za razloge za vakcinaciju vidjeti, na primjer, Voices for Vaccines na: <http://www.voicesforvaccines.org/leaving-the-anti-vaccine-movement/> kao i zdrav razum (stranica posjećena 13. 1. 2017).

¹⁹ U prilog tjelesnom kažnjavanju djeteta vidjeti Zoran Milivojević, “Telesno kažnjavanje kao pravo i dužnost roditelja”, *Politika*, 8. 12. 2011. <http://www.politika.rs/scc/clanak/200636/Telesno-kaznjavanje-ka0-pravo-i-duznost-roditelja> (stranica posjećena 14. 1. 2017). Za jednu od reakcija na kontroverzni članak vidjeti Mile Nenadić, “Batinu u rajski muzej”, *Politika*, 13. 12. 2011. <http://www.politika.rs/scc/clanak/201180> (stranica posjećena 14. 1. 2017). Za komparativnu analizu posljedica ukidanja tjelesnog kažnjavanja djece vidjeti Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children, “Prohibiting all Corporal Punishment of Children: Learning from States which have Achieved Law Reform” maj 2014. <http://endcorporalpunishment.org/assets/pdfs/reports-technical/Learning%20from%20states%20which%20have%20prohibited.pdf> (stranica posjećena 14. 1. 2017).

²⁰ Nidžara Ahmetašević, “Nasilje nad djecom: Ničiji problem”, *Diskriminacija.ba*, 28. 4. 2014. <http://www.diskriminacija.ba/nasilje-nad-djecom-ni%4%8Diji-problem> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

odgovaraju njihovim potrebama i preferencijama. [...] integracija ne garantuje automatski prelaz sa segregacije u inkluziju”.²¹

S tim u vezi, kako se pokazalo i na iskustvu Brčkog, integracija kao mogući odgovor na segregaciju, koju održava sistem dvaju škola pod jednim krovom, sasvim sigurno je korak naprijed i neophodan predušlov za inkluziju, ali ova potonja ipak traži više od samog fizičkog objedinjenja i korišćenja jednog ulaza u školu.²²

Nadalje, Generalni komentar potvrđuje da su roditeljske odgovornosti u pogledu obrazovanja podređene pravima djeteta²³ budući da je pravo na obrazovanje sredstvo za ostvarenje ostalih ljudskih prava²⁴. Imajući u vidu da dijete treba da u potpunosti bude pripremljeno za samostalan život u društvu i odgojeno u duhu ideala koji su proglašeni u Povelji Ujedinjenih nacija, naročito u duhu mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti²⁵, te uzimajući u obzir važnost tradicije i kulturnih vrijednosti svakog naroda u zaštiti i skladnom razvoju djeteta,²⁶ teško da se roditeljima može pustiti na volju da odlučuju kako će im djeca rasti. Jer, djeca koja rastu u duhu nemira, nedostojanstva, netolerancije, neslobode, neravnopravnosti i nesolidarnosti mogu da postanu jedino odrasli ljudi koji takve vrijednosti uzimaju za normu, time perpetuirajući diskriminaciju i netoleranciju. Mada, naoko, Generalni komentar govori o drugačijoj situaciji, međunarodno pravo nam govori da je jedini pravi način da se odredbe Konvencije o pravima djeteta tumače u skladu sa odredbama Konvencije o pravima lica sa invaliditetom, budući da se potonji instrumenat direktno poziva na onaj raniji,²⁷ a Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora predviđa da se, u tom slučaju, tumače zajedno.²⁸

Činjenica jeste da se segregacija u obrazovanju na osnovu etničkog porijekla ili invaliditeta ne razlikuje ni po čemu drugom osim po osnovu po kojem se učenici diskriminišu²⁹. A poznato nam je da je diskriminacija po osnovu etničke pripadnosti, invaliditeta, te po bilo kojem drugom osnovu nedozvoljena u skladu sa domaćim i međunarodnim pravom. Ukratko, podjela na “naše” i “njihove” je

²¹ UN-ov Komitet o pravima lica sa invaliditetom, Generalni komentar br. 4: Član 24: pravo na inkluzivno obrazovanje – Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 4, Article 24: Right to Inclusive Education, UN Doc CRPD/C/GC/4 (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, 2. 9. 2016) stav 11. <http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/GC/RighttoEducation/CRPD-C-GC-4.doc> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

²² Vidjeti Perry, “Školske ograde”.

²³ Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 4, član 24, stav 10(a).

²⁴ Ibid., stav 10(c).

²⁵ “Konvencija o pravima djeteta”, preambula, alineja 7.

²⁶ Ibid., alineja 11.

²⁷ “Konvencija o pravima lica sa invaliditetom”, preambula, alineja d), http://www.mhrr.gov.ba/pdf/konvencija_bos.pdf (stranica posjećena 13. 1. 2017).

²⁸ “Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora”, član 31, st. 3(c), <http://www.minoritycentre.org/library/be%20C4%8Dka-konvencija-o-pravu-me%20C4%91unarodnih-ugovora> (stranica posjećena 13. 1. 2017).

²⁹ U ovom pogledu možda bi se kao dodatna razlika moglo navesti i mišljenje da roditelji djece sa invaliditetom traže inkluziju, dok roditelji bošnjačke i hrvatske djece insistiraju na segregaciji. Ipak, činjenica je da rijetki roditelji djece sa invaliditetom zapravo traže inkluziju i da se i u krugovima aktivista za inkluziju djece sa invaliditetom dosta često iznosi argumenat prava roditelja na izbor, koji jednako često mora da bude neutralisan upravo pravom djeteta na inkluziju i zaštitu od diskriminacije kroz segregaciju.

jednako pogrešna kao i podjela na “normalne” i one druge, a posljedice segregacije jednako su pogubne za djecu sa invaliditetom, Rome u Hrvatskoj ili Češkoj³⁰ ili Bošnjake i Hrvate u Travniku ili Mostaru.

4. Quo vadis?

No, dok čekamo da se dogodi temeljna reforma obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini, koji će biti inkluzivan za sve i staviti na prvo mjesto učenika, pa tek onda etničko porijeklo, invaliditet, roditelja, vjeroučitelja, kanton ili entitet (ne neophodno tim redoslijedom), potrebno je da se pristupi izvršenju presude u Hercegovačko-neretvanskom kantonu. Prvostepeni sud je naložio izvršenje još davnog 1. septembra 2012. godine. Pravosudna ujdurma se okončala u avgustu 2014. godine. Dakle, 1. septembra te godine nije bilo druge nego pristupiti objedinjavanju škola.

Djeca koja su tog septembra 2012. krenula u prvi razred kod učiteljice, sljedeće godine prelaze na razrednu nastavu. Dok škole i dalje dijele samo krovove, djeca se i dalje dijele na “naše” i “njihove”. A iz federalnog ministarstva se diče da u jednoj školi postoji zajednička biblioteka, dok su u još jednoj uspjeli da uspostave zajednički školski odbor³¹.

Međunarodno i domaće pravo je jasno: pravosnažne sudske odluke se imaju poštovati, a njihovo nepoštovanje ne samo da nije prihvatljivo, nego je i kažnjivo. Ustav i Evropska konvencija o ljudskim pravima garantuju pravo na izvršenje sudske presude u razumnom roku. Praksa govori da je grejs period do godinu i po, a nakon toga se ulazi u povredu ovog prava³². Krivični zakon propisuje da je neizvršenje sudske odluke krivično djelo, kažnjivo do tri, odnosno pet godina zatvora³³.

Stav prema kojem se objedinjavanju škola treba pristupiti postepeno nema nikakvog osnova ni u domaćem ni u međunarodnom pravu, te bi se bilo kakvo oklijevanje u izvršenju sudskih presuda trebalo adekvatno tumačiti i sankcionisati. Zakonodavci i izvršna vlast treba samo da se ugledaju na Distrikt Brčko, gdje su etnički segregirane škole uspješno objedinjene prije više od decenije i po, a nikome se ništa loše nije dogodilo. Naprotiv.

A jednom kada vidimo kako može biti vuk sit i ovce na broju, valja ubrzano pristupiti potpunom ukidanju bilo kakve segregacije u obrazovanju, po bilo kom osnovu, jer “ne možemo uvijek izgraditi budućnost za našu mladost, ali možemo izgraditi mladost za budućnost”³⁴.

³⁰ Vidjeti, na primjer, presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Oršuš i drugi protiv Hrvatske*, Aplikacija br. 15766/03, 16. 3. 2010. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97689> (stranica posjećena 11. 1. 2017) (dostupna na 12 jezika, uključujući i hrvatski), ili *D. H. i ostali protiv Češke Republike*, Aplikacija br. 57325/00, 13. 11. 2007. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83256> (stranica posjećena 11. 1. 2017) (dostupno na 16 jezika, uključujući bosanski i srpski).

³¹ Maja Renner-Smajović, “HNK: Ne znaju kako da ukinu dvije škole pod jednim krovom”, *Nezavisne novine*, 4. 1. 2016. <http://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/HNK-Ne-znaju-kako-da-ukinu-dvije-skole-pod-jednim-krovom/346015> (stranica posjećena 11. 1. 2017).

³² Mada Evropski sud za ljudska prava izbjegava da u presudama definiše ove rokove, nepisano pravilo u Sudu je da se kašnjenje u izvršenju počinje računati kao ‘kažnjivo’ nakon 15 mjeseci od zahtjeva za izvršenje. Na primjer, u predmetu *Bjelajac protiv Srbije*, dvije godine zastoja u izvršenju koje su se mogle pripisati državi su dovele do toga da Sud nađe povredu člana 6 Evropske konvencije. Vidjeti Evropski sud za ljudska prava, *Bjelajac protiv Srbije*, Aplikacija br. 6282/06, 18. 9. 2012. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113134> (stranica posjećena 11. 1. 2017).

³³ Član 351 Krivičnog zakona Federacije BiH predviđa kaznu zatvora do 3 godine za obični i do 5 godina zatvora za teži oblik krivičnog djela neizvršenja sudske odluke od strane odgovornog lica u organu vlasti ili pravnom licu ili drugim institucijama u Federaciji koje ne postupi po pravosnažnoj odluci suda u Federaciji.

³⁴ Franklin D. Roosevelt, 32. predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, govor na Univerzitetu u Pensilvaniji, 20. septembar 1940. Dostupno na engleskom na: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=15860> (stranica posjećena 11. 1. 2017).

Naslov:

Roditeljsko pravo ili segregacija?: “dvije škole pod jednim krovom” pred dva suda u dva kantona

Izdavač:

Analitika – Centar za društvena istraživanja

Godina: 2017.

© Analitika – Centar za društvena istraživanja, sva prava pridržana

Adresa izdavača:

Hamdije Kreševljakovića 50, 71000 Sarajevo, BiH

info@analitika.ba

www.analitika.ba

Lektura:

Amela Šehović

Korektura:

Mirela Rožajac-Zulčić

Dizajn publikacije:

Branka Ilić

DTP:

Jasmin Leventić

O AUTORICI

Aleksandra Ivanković diplomirala je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu i magistrirala pravo međunarodnih ljudskih prava na Univerzitetu u Oksfordu. Deset godina je radila na raznim aspektima zaštite prava u Bosni i Hercegovini, a potom i u Sekretarijatu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Nekoliko godina je radila kao viši pravni savjetnik u Centru za zagovaranje prava lica sa mentalnim invaliditetom (Mental Disability Advocacy Center) u Budimpešti, gdje je rukovodila strateškim parničanjem pred nacionalnim sudovima u brojnim evropskim državama, te zastupala stranke u postupcima pred Evropskim sudom za ljudska prava i drugim međunarodnim instancama. Aleksandra je trenutno izvršni direktor Inclusion Europe, evropske organizacije koja okuplja gotovo sedamdeset organizacija iz četrdeset evropskih zemalja, i zastupa interese lica sa teškoćama u razvoju i njihovih porodica na evropskom i međunarodnom nivou.

Ova publikacija je objavljena uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Autorica ove publikacije je odgovorna za njen sadržaj i stavovi koji su u njoj izneseni ne odražavaju stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država, niti Fonda otvoreno društvo BiH i Analitike – Centra za društvena istraživanja.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Komentar je objavljen u okviru projekta “Jednakost za sve: Koalicija organizacija civilnog društva protiv diskriminacije”, koji u partnerstvu implementiraju Mediacentar Sarajevo, Analitika – Centar za društvena istraživanja, Prava za sve i Vaša prava BiH. Projekat finansiraju USAID i Fond otvoreno društvo BiH.

**PRAVA
ZASVE**

ANALITIKA
Centar za društvena istraživanja

Analitika – Centar za društvena istraživanja je nezavisna, neprofitna, nevladina organizacija koja se bavi istraživanjem i razvojem javnih politika u širem smislu. Misija Analitike je da na osnovu kvalitetnih istraživanja i odgovarajuće ekspertize ponudi relevantne, inovativne i praktične preporuke usmjerene na promoviranje inkluzivnih i boljih javnih politika, kao i na sveukupno unapređenje procesa njihovog donošenja.

www.analitika.ba